

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

«مختصر و نافع» در

حقوق جزای عمومی

برای دانشجویان مرتبط با رشته حقوق

(حقوق، علوم قضایی، فقه و حقوق و...)

مؤلف:

دکتر سید رضا احسان پور

عضو هیأت علمی دانشگاه شاهد

انتشارات جنگل

۲۲۵۹۸۰۸

سرشناسه : احسان پور، سیدرضا، ۱۳۶۱-
 عنوان قراردادی : ایران. قوانین و احکام / Iran. Laws, etc
 عنوان و نام پدیدآور : مختصر و نافع در حقوق جزای عمومی برای دانشجویان مرتبط با رشته حقوق.../
 مشخصات نشر : تهران: جنگل، ۱۴۰۰.
 مشخصات ظاهری : ۲۱۱ ص.
 شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۲۳۸-۳۶۰-۲
 وضعیت فهرست نویسی : فیپا
 موضوع : حقوق جزا -- ایران
 موضوع : Criminal law -- Iran
 موضوع : آیین دادرسی جزایی -- ایران
 موضوع : Criminal procedure -- Iran
 رده بندی کنگره : KMH۳۸۰۰
 رده بندی دیویی : ۳۴۵/۵۵
 شماره کتابشناسی ملی : ۸۶۶۲۱۲۲
 اطلاعات رکورد کتابشناسی : فیپا

تشریح جنگل

عنوان کتاب: مختصر و نافع در حقوق جزای عمومی برای دانشجویان مرتبط با رشته حقوق

مؤلف: سید رضا احسان پور

ناشر: انتشارات جنگل

مدیر تولید: رضا خسروان

نوبت و سال چاپ: اول، ۱۴۰۰

قطع و تیراژ: وزیری - ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۵۰,۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۳۸-۳۶۰-۲

واحد تولید: ۶۶۴۹۵۲۷۵ و ۰۲۱-۶۶۴۸۲۸۳۰

دفتر فروش تهران: ۰۲۱-۶۶۹۵۵۶۴۳ - ۰۲۱-۶۶۴۰۴۰۲۲

دفتر فروش اصفهان: ۰۳۱-۳۳۲۰۵۰۰۵ دفتر فروش رشت: ۰۱۳-۳۳۲۶۵۱۱۳

www.jangal.com

کلیه حقوق این اثر برای مؤلف محفوظ می باشد.

فهرست مطالب

پیشگفتار

مقدمه

فصل اول: جرم

۲	مبحث اول. مفهوم جرم
۷	مبحث دوم. عناصر تشکیل دهنده جرم
۸	گفتار اول. عنصر قانونی
۹	بند اول. تفسیر مضیق قوانین کیفری
۱۱	بند دوم. عطف بما سبق نشدن قوانین کیفری
۱۵	گفتار دوم. عنصر مادی
۱۷	گفتار سوم. عنصر روانی
۲۴	گفتار چهارم. تکمله مبحث
۲۵	بند اول. رابطه سببیت
۲۹	بند دوم. شروع به جرم
۳۵	مبحث سوم. انواع جرایم
۳۵	گفتار اول. طبقه‌بندی بر اساس حقوق جزای ماهوی
۳۵	بند اول. بر اساس تعداد عناصر تشکیل دهنده
۳۶	بند دوم. بر اساس عنصر قانونی
۳۶	بند سوم. بر اساس عنصر معنوی
۳۷	بند چهارم. بر اساس عنصر مادی
۴۰	بند پنجم. بر اساس وصف مرتکب جرم
۴۰	بند ششم. بر اساس وجود یا عدم وجود بزه‌دیده

- بند هفتم. بر اساس کیفر قابل اعمال ۴۱
- بند هشتم. از حیث انگیزه ارتکاب جرم ۴۲
- گفتار دوم. طبقه‌بندی بر اساس حقوق جزای شکلی ۴۲
- بند اول. بر اساس «مشهود» یا «غیر مشهود» بودن ۴۲
- بند دوم. بر اساس «قابلیت گذشت» ۴۳

فصل دوم: مجرم

- مقدمه ۴۶
- مبحث اول. مجرم؛ شخص حقیقی یا حقوقی؟ ۴۷
- گفتار اول. شرایط مسؤولیت کیفری شخص حقوقی ۴۸
- بند اول. نماینده قانونی ۴۸
- بند دوم. «به‌نام» یا «در راستای منافع» ۴۹
- گفتار دوم. کیفرهای مقرر برای شخص حقوقی ۵۰
- بند اول. انحلال و مصادره اموال ۵۰
- بند دوم. ممنوعیت از برخی فعالیت‌های شغلی ۵۲
- بند سوم. جزای نقدی ۵۲
- مبحث دوم. قالب‌های ارتکاب جرم ۵۴
- گفتار اول. مباشر ۵۵
- گفتار دوم. سبب ۵۵
- گفتار سوم. شریک ۶۰
- بند اول. مستند قانونی شرکت ۶۱
- بند دوم. مفهوم مادی شرکت ۶۱
- بند سوم. عنصر روانی شرکت ۶۴
- بند چهارم. مجازات شرکت ۶۵
- گفتار چهارم. معاون ۶۶
- بند اول. مستند قانونی معاونت ۶۶
- بند دوم. عنصر مادی معاونت ۶۸
- بند سوم. عنصر روانی معاونت ۷۴
- بند چهارم. مجازات معاونت ۷۷
- گفتار پنجم. مسؤولیت کیفری ناشی از فعل غیر ۷۸
- بند اول. مبنای مسؤولیت ۷۹
- بند دوم. شرط مسؤولیت ۸۰

فصل سوم: عوامل مانع مسؤولیت

۸۵	مبحث اول. علل موجهه جرم
۸۵	گفتار اول. حکم یا اجازه قانون
۸۶	گفتار دوم. اجرای قانون اهم
۸۷	گفتار سوم. امر آمر قانونی
۸۹	گفتار چهارم. دفاع مشروع
۸۹	بند اول. مستند قانونی
۸۹	بند دوم. موضوع دفاع
۹۰	بند سوم. شرایط تهاجم
۹۱	بند چهارم. شرایط دفاع
۹۴	گفتار پنجم. احسان
۹۵	گفتار ششم. اضطراب (ضرورت)
۹۷	بند اول. مستند قانونی
۹۷	بند دوم. موضوع اضطراب
۹۷	بند سوم. شرایط خطر
۹۹	بند چهارم. شرایط رفتار
۱۰۱	بند پنجم. آثار اضطراب
۱۰۱	گفتار هفتم. رضایت
۱۰۲	بند اول. عملیات پزشکی
۱۰۳	بند دوم. عملیات ورزشی
۱۰۴	مبحث دوم. علل رافع مسؤولیت
۱۰۵	گفتار اول. جنون
۱۰۵	بند اول. مفهوم جنون
۱۰۵	بند دوم. آثار جنون
۱۰۶	بند سوم. شرایط رفع مسؤولیت در جنون
۱۰۸	گفتار دوم. صغر
۱۰۸	بند اول. مفهوم صغر
۱۰۸	بند دوم. آثار صغر
۱۰۹	بند سوم. اعمال اقدامات تأمینی و تربیتی
۱۱۳	گفتار سوم. عدم اختیار
۱۱۳	بند اول. اکراه

۱۱۸.....	بند دوم. اجبار
۱۲۰.....	بند سوم. خواب
۱۲۱.....	بند چهارم. مستی
۱۲۳.....	گفتار چهارم. جهل (اشتباه)
۱۲۵.....	بند دوم. اشتباه موضوعی.

فصل چهارم: مجازات

۱۳۱.....	مبحث اول. کلیات
۱۳۱.....	گفتار اول. مفهوم و ویژگی مجازات
۱۳۲.....	گفتار دوم. اهداف مجازات
۱۳۴.....	گفتار سوم. انواع مجازات‌ها
۱۳۵.....	بند اول. مجازات‌های اصلی
۱۴۲.....	بند دوم. مجازات‌های تکمیلی
۱۴۶.....	بند سوم. مجازات‌های تبعی
۱۵۱.....	گفتار چهارم. مجازات‌های جایگزین حبس
۱۵۷.....	مبحث دوم. تعیین مجازات
۱۵۹.....	گفتار اول. تخفیف مجازات
۱۵۹.....	مبحث اول. معاذیر قانونی
۱۶۰.....	مبحث دوم. معاذیر قضایی
۱۶۰.....	بند اول. جهات تخفیف
۱۶۱.....	بند دوم. مستند و ضوابط اعمال تخفیف
۱۶۳.....	گفتار دوم. تشدید مجازات
۱۶۳.....	بند اول. کیفیات مشدده خاص
۱۶۴.....	بند دوم. کیفیات مشدده عام
۱۷۴.....	مبحث سوم. توقف اجرای مجازات
۱۷۴.....	گفتار اول. تعویق صدور حکم
۱۷۴.....	بند اول. مستند قانونی
۱۷۵.....	بند دوم. شرایط تعویق
۱۷۷.....	بند سوم. انواع تعویق
۱۷۷.....	بند چهارم. آثار تعویق
۱۷۸.....	گفتار دوم. تعلیق اجرای مجازات
۱۷۸.....	بند اول. مستند قانونی

پیشگفتار

تاکنون اساتید صاحب نام بسیاری به تألیف در حوزه حقوق کیفری پرداخته و آثار بسیار ارزشمندی را نیز آفریده‌اند. غالب این آثار از چنان غنای علمی و قوت در قلم فرسایی برخوردارند که ورود سایرین به این حوزه را بلاجهت می‌سازد. با این حال، اولاً برخی از مراجعان به این کتب، صرفاً از علاقه‌مندان به آشنایی و دانش‌افزایی در رشته حقوق بوده بدون آنکه دانشجوی این رشته باشند. ثانیاً بسیاری از دانشجویان نیز به دلیل سنگین بودن محتوای این کتب و پرداخت مؤلفان به تمامی جوانب و ابعاد مباحث حقوقی، به دنبال مجموعه‌ای مختصر با قلمی ساده‌تر هستند. ثالثاً غالب این کتب، بدون رعایت سطح‌بندی مخاطبان نگاشته شده‌اند؛ به این معنا که قابل استفاده برای دانشجویان تمامی مقاطع تحصیلی (کارشناسی، ارشد و دکتری) بوده و از اینرو اگر جامعه هدف، مخاطبان در سطوح تحصیلات تکمیلی نیز باشند، نحوه نگارش مطالب چنان خواهد بود که طبیعتاً بر دشواری فهم مطالب برای دانشجویان سطح پایین‌تر خواهد افزود. به علاوه، برخی از این کتب فحیمه، احیاناً مشحون از استدلال‌های موافق و مخالف در مباحث علمی بوده و برخی کتب درجه دوم نیز مملو از نظرات متهاافت اساتید طراز اول حقوق کیفری است که مآلاً موجب سردرگمی و صعوبت در فهم مفاهیم توسط مراجعان می‌گردد. همچنین فقدان امثله مکفیه در این کتب به وضوح نمایان است.

مجموعه نکات فوق، نگارنده را بر آن داشت که ضمن احترام به مقام شامخ تمامی نویسندگان کتب مزبور، که بعضاً افتخار شاگردی ایشان در طول مدت تحصیل و پس از آن را دارم، مجموعه‌ای را آماده کنم که مختصر و در عین حال نافع و پاسخگوی نیازهای اولیه عموم مراجعه‌کنندگان علاقه‌مند یا دانشجویان سطح نخست تحصیلی (= کاردانی یا کارشناسی) باشد. برای فهم بهتر مطالب نیز تلاش شده تا در موضوعات اختلافی، با تأکید بر نظر مشهور، از بیان نظرات متفاوت امتناع گردد. همچنین پرداختن به برخی موضوعات فرعی مانند مکاتب حقوق کیفری، به محل خود (دروس جرم‌شناسی و کیفرشناسی) وا نهاده شده است. به علاوه، ارائه امثله مکفیه، وجهه نظر مؤلف

در تدوین این نوشتار بوده است. در نهایت، پلان درسی که مطالب ذیل آن ارائه شده، با هدف سهولت در یادگیری، با تغییراتی همراه شده است.

پیش از آغاز به نگارش، طی مشورت‌های انجام شده با برخی اساتید مبرز حقوق کیفری و شرح اهداف مورد نظر اینجانب از تهیه این مجموعه با تغییرات و تعدیلات مشروح، خاصه گزیده‌نگاری مطالب، بعضاً با مخالفت‌هایی مواجه گردیدیم. عمده دلیل مخالفت، عدم رعایت شأن علمی حقیر به زعم اساتید گرامی بود. از آنجا که سطح و قوت علمی اساتید در خلال آثار ایشان سنجیده می‌شود، این بزرگان را نظر بر آن بود که انتشار مجموعه حاضر، که سطح مقدماتی حقوق جزای عمومی است، معادل سطح علمی مؤلف منظور گردد و از اینرو از این اقدام تحذیر نمودند. با این حال، حقیر که اولاً برای خود در این حوزه شأنی قائل نبوده و همیشه به شاگردی اساتید گرامی مفتخرم و نیز با بررسی‌های صورت گرفته و تجربه بیش از یک دهه تدریس در مراکز مختلف علمی و دانشگاهی در سراسر کشور، ضرورت وجود چنین مجموعه‌ای را دریافته‌ام و از سویی نیز تمایلی در اساتید بزرگوار به همان مناسبت پیش گفته، برای حرکت در این مسیر مشاهده نکرده‌ام، تکلیف اخلاقی و شرعی را در اهتمام به این امر احساس کرده و خداوند را شاهد می‌گیرم که نه شهرت و نه ثروت را هدف خود قرار نداده و امید دارم که خداوند این نیت خالص را موجب جبران کاستی‌های موجود و برکت در امر قرار دهد.

مجموعه حاضر به تبعیت از عنوان منتخب محقق حلی برای یکی از کتب موجز و مشهور خود، «مختصر و نافع» برگزیده شد. در جایی که جناب ایشان، با آن همه جلالت شأن، حسب عمل به وظیفه، به تألیف کتابی اینچنین اقدام نموده‌اند، سخن گفتن از شأن علمی چون منی بی‌معنا است. تهیه این مجموعه حدوداً ده سال از عمر مؤلف را مصروف خود داشته است که عمده دلیل این اطلاع، بخشی به دلیل تردیدهای پیش گفته برای ادامه کار و بخشی نیز به دلیل تغییرات قانون مجازات اسلامی و ضرورت بازنویسی مطالب بوده است. طولانی شدن مدت تألیف، بدون تردید بر نحوه نگارش و یک دست بودن شیوه بیان مطالب تأثیر گذاشته است که ضمن پوزش از مخاطبان فاضل، از تمامی ایشان تقاضا دارد که نقایص را بر بنده بخشیده و موارد را جهت اعمال اصلاحات متذکر گردند.

در پایان بر خود وظیفه می‌دانم که از آقایان دکتر جمال بیگی، دکتر جواد حبیبی و دکتر احمد امی که بازخوانی اثر و رفع اشکالات آن را صمیمانه پذیرفته و اینجانب را در این راه همراهی نمودند تشکر نمایم.